

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

๑. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑

๒. เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑ จำแนกตามสถานภาพของบุคลากรและระดับการศึกษา

๓. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑

ศึกษางานวิจัยด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา ในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑ ใช้วิธีการสุ่มแบบง่ายด้วยวิธีการจับสลาก (Simple Random Sampling) โดยใช้ตารางกำหนดขนาดของ R.V.Krejcie & D.W.Morgan ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๔๔ คน สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Deep Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเลือกด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกพระภิกษุอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๒ รูป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ประเภหามาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ (Numerical Rating Scale) และแบบสัมภาษณ์ (Interview Form) มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มากกว่า ๐.๕ ขึ้นไปทุกข้อ ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) เท่ากับ .๙๗

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage) วิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นใช้ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) การทดสอบเอฟ (F-test) โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นสามตัวขึ้นไป และเมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่ โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) สำหรับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์เนื้อหา โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

(Content Analysis Technique) ประกอบบริบทและประมวลผลเข้าด้วยกัน รวมทั้งใช้แนวคิดจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนในการวิเคราะห์ เพื่อให้เห็นภาพรวม และสรุปแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญของแนวทางทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต ๑ โดยจะสรุปตามลำดับ ดังนี้

๕.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน ๑๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๒๘ รองลงมาเป็นเพศหญิง จำนวน ๑๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๗๒ เมื่อพิจารณาถึงอายุ พบว่า เป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง ๔๑ - ๖๐ ปี มากที่สุด จำนวน ๑๖๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๒๑ รองลงมา มีอายุระหว่าง ๒๕ - ๔๐ ปี จำนวน ๖๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๘๗ อายุ ๖๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๖๙ และต่ำกว่า ๒๕ ปี น้อยที่สุด จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๒๓ เมื่อพิจารณาสถานภาพ พบว่า เป็นคณะกรรมการสถานศึกษามากที่สุด จำนวน ๑๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๐๐ รองลงมาเป็นครู จำนวน ๑๐๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๖๗ และผู้บริหารสถานศึกษา น้อยที่สุด จำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๓๓ เมื่อพิจารณาระดับการศึกษา พบว่า มีการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน ๙๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๗๕ รองลงมาระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๐๕ ต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๔๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๘๕ ระดับปริญญาโท น้อยที่สุด จำนวน ๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๓๕ และไม่มีผู้ตอบแบบสอบถามที่มีการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาโท และเมื่อพิจารณาประสบการณ์การทำงาน พบว่า มีประสบการณ์การทำงาน ๑ - ๑๐ ปี มากที่สุด จำนวน ๑๖๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๘.๔๕ รองลงมามีประสบการณ์การทำงาน ๑๑ - ๒๐ ปี จำนวน ๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๘๐ และประสบการณ์การทำงาน ๒๑ ปีขึ้นไป น้อยที่สุด จำนวน ๓๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๗๕

๕.๑.๒ ระดับความคิดเห็นที่มีต่อสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต ๑

ด้านความซื่อสัตย์

พบว่า ระดับความคิดเห็นที่มีต่อสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต ๑ ด้านความซื่อสัตย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าเมื่อนักเรียนเก็บสิ่งของ/เงินได้แล้วนำไปให้ครู

เพื่อประกาศหาเจ้าของ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ เมื่อนักเรียนไม่ทุจริตในการสอบ และในระดับน้อยที่สุด คือ เมื่อนักเรียนไม่ลอกการบ้านเพื่อน

ด้านความขยัน

พบว่า ระดับความคิดเห็นที่มีต่อสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑ ด้านความขยัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เมื่อนักเรียนหมั่นฝึกซ้อมกีฬาจนเกิดทักษะในการเล่น อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ เมื่อนักเรียนตั้งใจเรียนและมีผลการเรียนที่ดี และในระดับน้อยที่สุด คือ เมื่อนักเรียนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

ด้านความมีระเบียบวินัย

พบว่า ระดับความคิดเห็นที่มีต่อสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑ ด้านความมีระเบียบวินัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เมื่อนักเรียนปฏิบัติตามหลักศีลธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ เมื่อนักเรียนแต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน และในระดับน้อยที่สุด คือ เมื่อนักเรียนเข้าแถวซื้อของอย่างเป็นระเบียบ

ด้านความประหยัด

พบว่า ระดับความคิดเห็นที่มีต่อสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑ ด้านความประหยัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เมื่อนักเรียนมีการเก็บออมเงินของตนเอง อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ เมื่อนักเรียนปิดไฟ/พัดลม ทุกครั้งหลังเลิกใช้ และในระดับน้อยที่สุด คือ เมื่อนักเรียนเก็บรักษาและใช้อุปกรณ์การเรียนอย่างคุ้มค่า

ด้านความมีน้ำใจ

พบว่า ระดับความคิดเห็นที่มีต่อสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑ ด้านความมีน้ำใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เมื่อนักเรียนอาสาช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ เมื่อนักเรียนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ และในระดับน้อยที่สุด คือ เมื่อนักเรียนช่วยสอนน้องๆ อ่านหนังสือหรือฝึกคิดคำนวณ

๕.๑.๓ เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล มีดังนี้

จำแนกตามสถานภาพของบุคลากร พบว่า บุคลากรที่มีสถานภาพต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑ โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน คือ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความขยัน ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความประหยัด และ ด้านความมีน้ำใจ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

จำแนกตามระดับการศึกษาของบุคลากร พบว่า ผลการทดสอบค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๑ พบว่า บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในด้านความซื่อสัตย์ ด้านความขยัน ด้านความมีระเบียบวินัย และด้านความประหยัด แตกต่างกัน ยกเว้นด้านความมีน้ำใจ มีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑ โดยจะกล่าวถึงประเด็นดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ ระดับความคิดเห็นที่มีต่อสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑

ระดับความคิดเห็นที่มีต่อสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสงอยู่ในระดับมากเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้คือ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความขยัน ด้านความมีน้ำใจ และด้านความประหยัด

๕.๒.๒ เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนใน อำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑ โดยจำแนกตาม สถานภาพและระดับการศึกษา

จากการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนใน
อำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑ โดยจำแนกตาม
สถานภาพและระดับการศึกษา เมื่อพิจารณาในแต่ละส่วนมีประเด็นจะอภิปราย ดังนี้

๑. บุคลากรที่มีสถานภาพต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อสภาพคุณธรรมจริยธรรม
ของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑ โดย
ภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความ
ขยัน ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความประหยัด และ ด้านความมีน้ำใจ พบว่า ไม่แตกต่างกันทุก
ด้าน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑาทิพย์ เปี่ยมประภม ได้ศึกษาเรื่อง
จริยธรรมนักเรียนประถมศึกษาตามความคิดเห็นของครูและผู้บริหาร สังกัดสำนักงานการ
ประถมศึกษา อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา และเพื่อเปรียบเทียบจริยธรรมนักเรียน
ประถมศึกษาตามความคิดเห็นของครูและผู้บริหาร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอบางปะ
กง จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งพบว่า ระดับจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา ตามความคิดเห็นของ
ครูและผู้บริหาร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามความ
คิดเห็นของครูและผู้บริหาร ด้านความขยันหมั่นเพียร ด้านความอดทน ด้านความประหยัด ด้าน
ความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความเสียสละ ด้านความเมตตากรุณา ด้านความ
ตรงต่อเวลา ด้านความสามัคคี ด้านความยุติธรรม ด้านความเป็นผู้มีวัฒนธรรมและปฏิบัติตาม
ขนบธรรมเนียมประเพณี โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนจริยธรรมด้านความใฝ่รู้
และด้านความกตัญญูต่อเวทีย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๒. บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อสภาพคุณธรรม
จริยธรรมของนักเรียนภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงยอมรับ
สมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความ
คิดเห็นต่อสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในด้านความซื่อสัตย์ ด้านความขยัน ด้านความมี
ระเบียบวินัย และด้านความประหยัด แตกต่างกัน ยกเว้นด้านความมีน้ำใจ มีระดับความคิดเห็นไม่
แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุมาลี สุนจินดา ได้ศึกษาเรื่องจริยธรรมของเด็กมัธยมศึกษา
โรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี เพื่อเปรียบเทียบเชิงจริยธรรมนักเรียนระดับมัธยมศึกษา
โรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี จำแนกตามความคิดเห็นของผู้ปกครองและครู ซึ่งพบว่า
จริยธรรมของเด็กมัธยมศึกษาโรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี ตามความคิดเห็นของ
ผู้ปกครองและครู ด้านความเมตตากรุณา ความสามัคคี ความอดทน ความเสียสละ โดยรวมแตกต่าง

กันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ และความประหยัด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑^๑

๕.๒.๓ แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑ คือ ควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาพฤติกรรมนักเรียน ฝึกฝนให้นักเรียนทำเป็นกิจวัตรประจำวันจนเกิดเป็นลักษณะนิสัยที่ดี มีการเสริมแรงบวกให้กับนักเรียน มีการร่วมมือกันระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน และการที่ทุกคนในสังคมเป็นตัวอย่างและแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับพัฒนาต่อยอด และแนวทางการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ควรส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ผ่านรูปแบบกิจกรรมที่เป็นนโยบายหลักของกระทรวงศึกษาธิการ เช่น กิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ กิจกรรมเสริมหลักสูตร และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

๒. ควรพัฒนาบุคลากรทุกฝ่ายให้มีความรู้และตระหนักในการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีแก่นักเรียน

๓. ควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในแผนการจัดการศึกษาแห่งชาติเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา

๔. ผู้บริหารสถานศึกษาควรปรับกลยุทธ์ของสถานศึกษาโดยมีการสอดแทรกในเรื่องของการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้ในเชิงปฏิบัติ

๑. ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาควรร่วมมือกันนำแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมของนักเรียน

๒. ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรดำเนินการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

^๑ พระครูประโชติจันทร์ทิมม (นาม จันทโชโต), การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนโรงเรียน นวมินทราชินูทิศหัวง นนทบุรี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๕๙ - ๖๐.

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีส่งผลต่อคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในยุคการเรียนรู้แบบ Thailand ๔.๐
๒. ควรมีการศึกษาพฤติกรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน